

spreek!

Over geloof, kerk en samenleving

THEMA: **VIJF JAAR BISSCHOP VAN DEN HOUT**

Steun het Fonds Priesteropleiding!

Bisdom
Groningen
Leeuwarden

Bankrekeningnummer
NL94 INGB 0650 2508 26

Snel, eenvoudig en
veilig doneren?
Gebruik de QR-code!

Bisdom
Groningen
Leeuwarden

HET MOMENT DAT AFSCHEID
NEMEN ONVERMIJDELIJK IS

050 - 5255980
INFO@UITVAART-GRONINGEN.NL

Schrijf je in bij Uitvaartzorg Boerhaave voor een
tegemoetkoming van €200 bij een uitvaart verzorgd door ons

geluidsinstallaties
presentatie/KerkTV

akoestiek
netwerk/wifi

verlichting
domotica

schaapsound

www.schaapsound.nl
Zwolle | Ridderkerk | Roermond

Hoofdredacteur

Lammert de Hoop

Een bisschopsjubileum en andere hoogtepunten

In juni jl. vierde mgr. Ron van den Hout in bescheiden kring zijn eerste bisschopsjubileum. We staan er in deze Spreek! uitgebreid bij stil met een gastinterview en twaalf reacties uit het hele bisdom op zijn 'episcopaat' tot dusver in het noorden. Maar er is meer. Een column van de bisschop en een fotopagina kijken terug op een ander hoogtepunt: op 15 mei jl. de heiligverklaring van pater Karmeliet Titus Brandsma uit het Friese Bolsward. 'Op Goede Grond' is de passende naam van een diaconaal tuinproject in Stadskanaal van de Heilig Kruis parochie. Kinderen van de naburige Willibrordschool doen er enthousiast aan mee. Een terugblik met foto's ook op de jaarlijkse Bonifatiusdag in juni in Dokkum. Met als eregast de bevlogen nieuwe bisschop van de Duitse Bonifatiusstad Fulda, mgr. Michael Gerber. Eind juni keken katholieke jongeren uit heel Nederland op het eiland Ameland vooruit naar WJD Lissabon in 2023. Namens de voltallige Spreek-redactie ook vanaf deze diocesane plek hartelijke felicitaties voor onze bisschop!

Coverfoto: Viering bisschopsjubileum in de St.-Jozefkathedraal te Groningen.
V.l.n.r.: Vicaris-generaal Peter Wellen, bisschop Ron van den Hout en diaken Andrew Piltie (sinds kort woonachtig in Groningen)

Inhoud

- 6 Heiligverklaring Titus Brandsma te Rome**
Een persoonlijke terugblik van de bisschop.
- 8 Vijf jaar bisschop Groningen - Leeuwarden**
Gastinterview met terugblik van mgr. Ron van den Hout op zijn eerste 'lustrum' als bisschop.
- 11 Bonifatius en 'leren samenleven in Europa'**
Fulda-bisschop Michael Gerber te gast op Bonifatiusdag 2022 in Dokkum.
- 12 'Uithouden in machteloosheid'**
Pastoraal werkster Lysbeth Minnema over diaconaal opbouwwerk in Leeuwarden.

- 14 TOP en TIP over de bisschop**
Persoonlijke opinies uit het bisdom over mgr. Ron van den Hout.
- 16 Nieuwe katholieke basisschool in Groningen**
Inwijding basisschool De Pit in de Goede Week voor Pasen.
- 18 WJD Home op Ameland**
Katholieke jongeren en bisschoppen kijken vooruit naar WJD Lissabon 2023.
- 19 Heiligverklaring Titus Brandsma in Rome**
Beelden van de paus en het St. Pietersplein.
- 20 Ontmoeting op Goede Grond in Stadskanaal**
Twee verhalen over ontmoeting van vrijwilligers, ouderen en kinderen van de Sint Willibrordschool.

- 24 Uw Naam worde geheiligd**
H. Jacobus: martelaar en eerste bisschop van Jeruzalem.
- 26 Naar een kerk die luistert**
Diocesaan verslag van Synodale Weg gesprekken op verzoek van paus Franciscus.
- 28 TOP en TIP over de bisschop**
Persoonlijke opinies uit het bisdom over mgr. Ron van den Hout.
- 30 Het nieuwe kazuifel van bisschop Nierman**
Eigen klankkleur in toenmalige liturgische kleding.

Op 30 april jl. werd door handoplegging en gebed tot permanent diaken gewijd: **C.J. (Kees) van Kordelaar**. Kees was tot 1 mei werkzaam als pastoraal werker in de parochie Zalige Titus Brandsma en vanaf dezelfde datum voor deze parochie benoemd als diaken.

Op 30 april jl. werd **N.A.Th. (Niek) Nijhuis** eveneens door handoplegging en gebed tot permanent diaken gewijd. Niek is woonachtig in het aartsbisdom Utrecht en zal voorlopig zijn werk voortzetten als aalmoezenier binnen de krijgsmacht.

Met ingang van 1 mei jl. is pastoraal werkster **G.A.M. (Truda) de Boer**, op eigen verzoek vervroegd met pensioen gegaan. Zij was werkzaam in de parochie Heilige Franciscus van Assisi als eerst aanspreekbare voor de locatie Zuidlaren. Wij danken haar hartelijk voor haar inzet en wensen haar alle goeds en Gods rijkste zegen voor de toekomst!

Agenda van de bisschop

Juli

- 1 19.00 uur, Vormsel Bakhuizen (parochie H. Christoffel)
- 2 17.30 uur, Vormsel Steenwijksmoer (parochie Immanuel)
- 3 11.00 uur, Family Tour Bolsward
- 6 17.00 uur, Kapittelraad Orde van het H. Graf
- 8 12.00 uur, Ontmoeting met priesters en diakens Orde van het H. Graf
- 9 Bedevaart Brielle
- 10 17.00 uur, Eucharistieviering Vereniging voor Latijnse liturgie, kathedraal
- 11 t/m 13 Conferentie Wenen
- 15 t/m 22 Vakantie
- 24 Bezoek gezinsweek, Bant
- 27 19.30 uur, Opening tentoonstelling Titus Brandsma, stadstocht Bolsward en Eucharistieviering
- 31 Eucharistievieringen Assen en Zuidlaren

Augustus

- 13 19.00 uur, Eucharistieviering St. Nicolaasga
- 14 Eucharistievieringen in Weiteveen en Steenwijksmoer
- 15 12.00 uur, Eucharistieviering Heiloo
- 21 Eucharistievieringen H. Hildegard van Bingen

- 28 11.00 uur, Eucharistieviering Drachten en startdag Jongerenplatform Bakkeveen
- 17.00 uur, Viering Gronings Ontzet, Martinikerk

September

- 2 Zomerbijeenkomst RHG Zwiggelte
- 4 Heiligdomsvaart Susteren
- 6 11.00 uur, Gesprek met identiteitsbegeleiders r.k. onderwijs
- 7 10.00 uur, Priesterraad
- 9 19.00 uur, Vormsel Zandberg (Parochie H. Kruis)
- 10 Bijeenkomst Laren Orde van het H. Graf van Jeruzalem, b.g.v. Kruisverheffing
- 11 Inzegening orgel Bonifatiuskerk Leeuwarden
- 13 Bisschoppenconferentie
- 14 14.00 uur, Roepingencommissie
- 15 17.30 uur, Raad voor Economische Aangelegenheden
- 17 Migrantendag Amsterdam
- 18 Eeuwfeest kerk Steggerda (parochie HH. Petrus en Paulus)
- 19 Utrecht, uitreiking Yad Vashem kardinaal De Jong
- 22 t/m 27 Bedevaart Lourdes
- 28 14.00 uur, Kapittel

TIENERWEEKEND HEILOO 14-16 MEI

'MEER TIJD VOOR GELOOF WAS HEEL TOF!'

De Noord-Hollandse bedevaartsplek in Heiloo was 14-16 mei opnieuw de ontmoetingsplaats voor een tienerweekend. Op initiatief van het Jongerenplatform, in samenwerking met de Blauwe Zusters van Heiloo bezorgden begeleiders 21 deelnemers een geslaagd programma!

Zoals één van de jongeren het onder woorden bracht: *"Ik vond het een fantastisch weekend! Ik heb veel dingen geleerd en nieuwe mensen leren kennen. We hebben leuke en grappige activiteiten gedaan. Ik vond het ook fijn dat we de gelegenheid kregen om te bidden/biechten. De zusters en begeleiders waren super aardig en het was heel gezellig om met ze te kletsen. Het feit dat we met z'n allen meer tijd gaven aan het geloof was heel tof! Het was mijn eerste keer dat ik naar dit kamp ben geweest, maar het was super leuk!"*

Het tienerweekend worden tegen gereduceerde prijs aangeboden. Een lage drempel zodat alle jongeren mee kunnen doen. Financiële steun voor deze

jongerenactiviteit van het bisdom wordt erg op prijs gesteld. Het Jongerenplatform is dankbaar voor elke gift die dit werk voor de toekomst van de kerk steunt.

**Geef uw gift of donatie via bankrekeningnummer:
NL42 INGB 0670 2655 78 t.n.v. Bisdom Groningen -
Leeuwarden o.v.v. 'gift jongerenwerk'.**

UITGAANSDAG BISDOM

De jaarlijkse uitgaansdag van pastorale krachten en bisdommedewerkers was op 31 mei jl. te Kornwerderzand bij de Afsluitdijk. Een programma met bezoek aan de Wadden Center expositie, het Kazemattenmuseum, een gezamenlijk vesperdienst in de Harlinger kerk en een heerlijk buffet in Zorgcentrum Almenum!

“WE VERKLAREN DAT DE ZALIGE TITUS BRANDSMA HEILIG IS”

“We verklaren en bepalen dat de zalige Titus Brandsma [en de anderen] heilig is en op de lijst van heiligen wordt bijgeschreven, en dat hij in de universele Kerk als heilige mag worden vereerd.”

spreek!

Dat was de meest centrale zin in de viering van de heiligverklaring van pater Titus Brandsma o.carm. op 15 mei 2022 in Rome. Het werd door het volk Gods met een plechtig gezongen ‘Amen’ bevestigd. Er ging het een en ander aan deze verklaring vooraf en er kwamen ook riten ná deze verklaring.

Het weekeinde van 13-16 mei stond voor mij, voor de leden van de bisdomstaf en een groep gelovigen geheel in het teken van de heiligverklaring. Het waren vier bijzonder genaderijke dagen, bestaande uit plechtige vieringen, ontmoetingen met bekenden uit het hele land, en gezelligheid.

De plechtigheid begon eerder dan 10 uur. De paus had zich aan de achterkant van het altaar op het Sint-Pietersplein bekleed met de paramenten en hij begon gewoon. De televisie zal wel verrast zijn geweest, maar zo gaat dat in Rome. De paus had overigens erg veel moeite met staan, maar zijn stem – biddend en prekend – was vlot en krachtig. Twee uren –

en sommigen nog meer – zaten we midden in de zon. Het ging allemaal goed.

Aan de verklaring van de paus aan het begin van de eucharistieviering ging het verzoek van de kardinaal van de Congregatie voor de Heiligverklaringen vooraf: “Heilige vader, onze heilige Moeder de Kerk verzoekt u de zalige Titus Brandsma bij te schrijven op de lijst van heiligen en hem aan alle christengelovigen voor te houden als voorspreker.” Daarna werd de litanie van alle heiligen gezongen en volgde de verklaring van de paus. Na de pauselijke verklaring werden er relieken binnengedragen door de postulatoren – dat zijn degenen die officieel het verzoek tot heiligverklaring aanhangig hadden gemaakt bij de congregatie en die het hele proces hadden begeleid. De relieken werden vervolgens bewierookt. Tenslotte dankte de kardinaal de paus en vroeg hem of hij nog een decreet zou willen uitvaardigen van de heiligverklaring. Dat zou hij doen: ‘Decernimus’. En daarmee was de ritus

van de heiligverklaring feitelijk ten einde en werd de mis voortgezet met het Gloria.

In zijn preek besteedde de paus geen expliciete aandacht aan Titus Brandsma, want er waren nog negen anderen. Toch kon ik de boodschap van pater Titus er wel in terug horen. “Heilig leven is iets van alledag, het gaat niet om bijzondere ervaringen of gebeurtenissen”, aldus paus Franciscus. Voor mij klonk dat als een echo van de woorden van pater Titus zelf: “Wij zijn niet geroepen om in het openbaar leven grootse, opvallende en druk besproken dingen te doen. Dat zou tegen de eenvoud zijn, zoals wij die bedoelen te praktiseren. Maar het is wel onze plicht, de gewone dingen op grootse wijze te doen, dat is met een zuivere intentie en de inzet van heel de persoonlijkheid. Wij verlangen niet vooraan te staan en toegejuicht te worden vanwege prestaties, waartegen de mensen van de wereld plegen op te zien. Wij wensen alleen maar op te vallen door onze eenvoud en oprechtheid.”

Ook een andere zin uit de preek is me bijgebleven: het primaat van God boven het ik. Paus Franciscus is wars van egoïsme. In het Italiaans kan je dat zo mooi zeggen. Het woord voor 'God' lijkt namelijk op het woord voor 'ik': il primato di Dio sul io. Dat betekent letterlijk: het primaat van God boven het ik. Dit lijkt me een opmerking die de moderne mens aan het denken kan zetten, want we beschouwen onszelf vaak het middelpunt van onze omgeving en van de mensen om ons heen. Onze eigen keuzes en wil staan vaak heel centraal, té centraal.

Het weekeinde in Rome was – nogmaals – een prachtig inspirerend weekeinde. We waren als het ware te gast bij de geschoeide karmelieten die het heiligverklaringsproces aanhangig hadden gemaakt en ook zorg droegen voor de hele organisatie van de plechtigheden. Persoonlijk ben ik hen zeer dankbaar, dat een Fries zoveel landelijke en internationale aandacht heeft gekregen.

Op woensdag 27 juli gaan we het in Bolsward nog een keer dunnetjes overdoen. De jaarlijkse basilica-avond wordt dit jaar grootser opgezet met een middagprogramma en een afsluitende eucharistieviering in de Franciscusbasiliek. De organisatie voor deze dag ligt in Bolsward. Die dag wordt in het Bolswarder museum De Tiid de nieuwe expositie over het leven van Titus geopend en wordt er een rondgang door Bolsward gehouden. Ik hoop dat er veel mensen komen en dat we kunnen laten zien dat Titus in het noorden leeft.

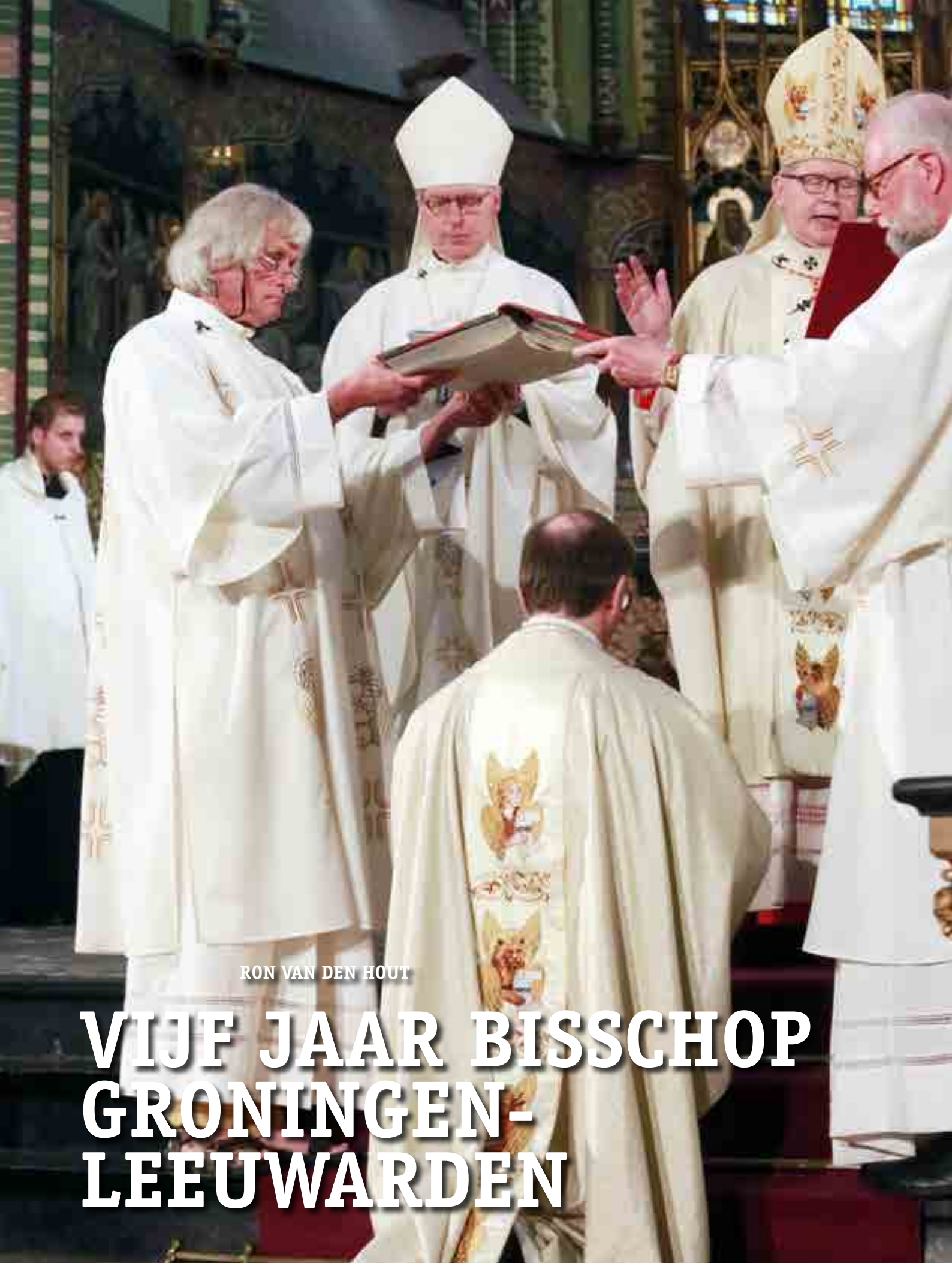
Ik dank al degenen die zich hebben ingezet voor alle initiatieven, ook in ons bisdom. Zoals de pelgrimsreis naar Rome, het landelijke Titus Magazine, de audiotour bij de kruisweg van Titus in het Bonifatiuspark in Dokkum, een pastoraal gevangenisproject over Titus vanuit Veenhuizen voor Nederlandse gedetineerden, diverse gastlezingen die in ons bisdom zijn gehouden. Ik dank degenen die foto's hebben gemaakt en teksten hebben geschreven, de journalisten die er aandacht aan

hebben besteed in de media. Ik dank ook al degenen die ideeën hebben ontwikkeld en uitgewerkt, en die op de achtergrond contacten hebben gelegd in het land om de verschillende initiatieven op elkaar af te stemmen. De heiligverklaring is niet het einde. Er verschijnt volgend jaar van professor Inigo Bocken sowieso nog een intellectuele biografie. En alle teksten van pater Titus zijn te lezen via een speciale website van het Nijmeegse Titus Brandsma Instituut.

Titus' boodschap is een bron voor ons christelijk leven en voor onze bijdrage in de samenleving van vandaag.

+ Ron van den Hout
bisschop van Groningen - Leeuwarden

RON VAN DEN HOUT

VIJF JAAR BISSCHOP GRONINGEN- LEEWARDEN

In 2017 werd Ron van den Hout, toen vicaris-generaal van het bisdom 's-Hertogenbosch, benoemd tot bisschop van Groningen-Leeuwarden. Een terugblik op vijf jaar bisschop-zijn.

Tekst: Marlies Bosch

Aanvankelijk wilde Ron van den Hout de tuinbouw in, maar daar bleek zijn levensroeping niet te liggen. Hij schakelde om naar de seminarieopleiding en was na zijn priesterwijding een jaar kapelaan in Helmond. Hij studeerde vervolgens tweeënhalf jaar in Rome, om bij terugkomst pastoor in Drunen en Elshout te worden. In 2009 werd hij pastoor in de Bommelerwaard. In datzelfde jaar kwam de benoeming tot deken en in 2012 tot vicaris-generaal. De vraag van de nuntius of hij bisschop van Groningen-Leeuwarden wilde worden overviel hem. Bisschop Van den Hout: 'Echter, als er zoiets op je pad komt en je hebt geen goede redenen om te weigeren, dan zeg je ja. Ik geloof dat dat roeping is.'

Spreek

Bisschop Van den Hout: 'Mijn wapenspreuk 'In exilio spes' (In ballingschap is er hoop) heeft te maken met hoe ik tegen de kerk in deze tijd aankijk. Die vergelijk ik met de situatie van het Joodse volk, dat in ballingschap werd weggevoerd, alle instituties verloor en opnieuw naar de Godsvraag moest kijken. Als God alles wat hij gewild heeft blijkbaar loslaat, zoals zijn tempel en koningschap, wie is God dan nog? Dan moet je daar opnieuw naar zoeken en dat heeft men in ballingschap gedaan. Dat vind ik de uitdaging van deze tijd. Kunnen wij God opnieuw zoeken nu we vaste vormen die we in de afgelopen eeuwen hebben opgebouwd wegvallen? Wat blijft van ons geloof over?'

Welkom

'Ik voel me hier op mijn plek. Ik ben hier nu vijf jaar bisschop. Dan heb je voldoende cycli meegemaakt van kerkelijke feesten. Ik voelde me van het begin af aan, op 1 april 2017, heel

welkom. Ik ondervond toen heel veel hartelijkheid en dat heeft zich in de afgelopen jaren bevestigd. Voor mij was het natuurlijk een nieuw ambt. Maar die nieuwe functie maakte het ook direct duidelijk, want hier was ik vanaf het begin bisschop. Dat heeft ook voordelen. Het grootste verschil met vicaris zijn is dat je steeds moet kijken naar: wat wil de bisschop? Nu moet ik dat zelf aangeven. Uiteraard doe je dat met de staf en met adviesorganen maar uiteindelijk moet je zelf beslissingen nemen.'

Topmomenten

'De viering van mijn 25-jarig priesterfeest in Dokkum was een hoogtepunt. Daar waren veel mensen uit Noord-Brabant aanwezig, zoals gilde St. Joris en mijn familie en vrienden. De kapel in Dokkum was vol. Wat ik graag doe zijn de vormselvieringen. Daar hoef ik niet ingewikkeld te preken als ik de jongeren maar aan kan spreken op hun eigen niveau. Andere hoogtepunten waren: mijn eerste priesterwijding van Remco Hoogma, en daarna de diakenwijding van Sander Hof. Ook de laatste wijding van de twee diakens Kees van Kordelaar en Niek Nijhuis was een echt hoogtepunt. Die verliep heel soepel en er was zo'n prettige sfeer.'

Moeilijke momenten?

'Ja, af en toe zijn er ook moeilijke momenten, bijvoorbeeld als er een priester uit ons bisdom vertrekt. Maar daar staat tegenover dat er ook nieuwe priesters uit andere bisdommen komen. Ons bisdom heeft wel een andere kerkelijke cultuur dan in andere bisdommen. Het noorden zit aan de progressievere kant, zonder al te grote interne verschillen. Die zijn in sommige bisdommen groter. Hier heeft men respect voor elkaar. Er is

harmonie in het korps van priesters en diakens en pastoraal werkers en er is een groot gevoel van solidariteit.'

Toekomst

'In de viering van mijn jubileum heb ik bewust de toekomst aangekaart. We zullen er niet aan ontkomen dingen meer centraal te gaan doen. Ik wil er niet op vooruitlopen hoe we dat kunnen aanpakken. Dat moet in overleg gebeuren, maar we kunnen niet op alle locaties de voorzieningen behouden zoals ze nu zijn. Als je eucharistievieringen op zondagen mogelijk wil maken met voldoende mensen zullen we elkaar op moeten gaan zoeken in bepaalde kerken. Ik denk dat dat onvermijdelijk is. Er zijn vragen die zich aandienen, zoals hoe komen ouderen zonder auto naar zo'n viering? Maar er komt een moment dat we beslissingen moeten gaan nemen, en dat hangt ook samen met het gebouwenbeleid. Daarover is een notitie opgesteld waarmee op dit moment parochies met een parochiemonitor aan de slag zijn. Daaruit komen straks resultaten van een onderzoek naar de gebouwen. Kunnen we ze allemaal behouden of moeten we keuzes maken?'

Missionaire parochie

'Ik heb in die viering ook laten doorschemeren wat het betekent een 'missionaire parochie' te zijn. Kunnen wij in onze parochies proberen te ontdekken wat eigenlijk onze roeping is? En kunnen we van onderhoudspastoraat naar missionair pastoraat? Onderhoudspastoraat betekent dat je diensten blijft aanbieden voor wat er moet gebeuren in eigen kring, zoals doop of uitvaart, en dat je blijft doen wat je altijd gedaan hebt. Maar hoe bereik je mensen buiten die kring?

Viering 25-jarig priesterfeest in Dokkum met Brabantse vendelzwaaiers van het St.Joris gilde.

Daar moeten we fundamenteeler over nadenken vanuit de kerk. Ik kan de deuren wel openzetten maar daardoor voelt een ander zich niet meteen welkom. Kunnen we toegroeien naar een missionaire instelling? Meer naar buiten gericht. Proberen het perspectief van de niet-parochiaan mee te nemen in wat je als parochie doet. Hoe kun je je inleven in die ander die van buitenaf naar de kerk kijkt? Hoe bereik je die? Dat is niet gemakkelijk omdat je niet je eigen identiteit los kunt laten. Ik ben me daarover aan het inlezen, zodat ik er beter over na kan denken. Missie is niet 'zieltjes winnen', zoals je dat vroeger interpreteerde, maar mensen bereiken met de goede boodschap. Op zich ligt missionair zijn niet zo in mijn aard. Maar ik wil wel weten waar we naar toe gaan. Als mensen niet weten waar de trein naar toe gaat, stappen ze niet in. Wij moeten dus op zoek gaan naar hoe we mensen in kunnen laten stappen. Dat kost nog even tijd. Missionair zijn en het gebouwenplan hebben met elkaar te maken, want ook daarmee moet je weten waar je naar toe gaat. Missionair zijn is eveneens een intern proces tussen locaties onderling. De 'viering-

op-locatie' is daar een voorbeeld van. 'Consecratie op locatie' wordt dat ook wel genoemd.' Maar wat ik zie is dat steeds meer parochiebesturen erachter komen dat het echt centraler moet. Dat proces komt gelukkig goed op gang.'

Jongeren

'Ik beleef veel plezier aan de contacten met jongeren. Dat geeft voldoening. Ik ontmoet jongeren die in deze tijd staan en die een antenne hebben voor het religieuze. Je kunt er met hen vanuit hun eigen perspectief over spreken. Ik vind het belangrijk en daarom ontwikkelen we initiatieven voor jongeren in Thuine en voor tieners in Heiloo. De jongeren moeten het uiteindelijk zelf gaan doen. Ze

kunnen het heft in eigen handen nemen en ouderen moeten het los kunnen laten. We hebben de neiging om het vóór hen te doen, maar ze moeten het zelf oppikken. Die verantwoordelijkheid wil ik hen ook geven. Je kunt alleen maar zaaien en het voorbeeld geven en hopen dat het kwartje een keer valt. We zien echt potentie in het Jongeren Platform. Dat is wel een belangrijke taak voor mij.'

Hoopvol

Ik ben optimistisch van aard. Ik lig niet gemakkelijk wakker van moeilijke zaken, dat is goed voor mijn geestelijke gezondheid. Ja, ik vind het toch wel heel positief hoe de jeugd reageert. Dat stemt me hoopvol over de toekomst van ons bisdom.

'VOOR OPENHEID EN LEREN SAMENLEVEN IN EUROPA'

"De toekomst van Europa, ja van onze planeet, staat op het spel. Christenen hebben een verantwoordelijkheid zich in te zetten voor heelheid van de schepping, vrijheid, vrede en gerechtigheid", aldus mgr. Michael Gerber, de nieuwe bisschop van Fulda, in zijn homilie tijdens de eucharistieviering in de Bonifatiuskapel in Dokkum op zondag 12 juni jl. "Europa heeft een geest van Bonifatius nodig. Ik bedoel dan de moed om nieuwe ervaringen op te doen, anders dan gevestigde oudere ideeën. Verdiep je eerst in het geloof, zoals Bonifatius dat in het klooster deed. Van daaruit kan je zelfbewust de wereld intrekken."

De bevlogen nieuwe bisschop van de Duitse zusterstad van Dokkum was met gastheer bisschop Ron van den Hout en pastoor Paul Verheijen voorganger in de viering in de Bonifatiuskapel. Dit aansluitend op de processie door de binnenstad waarvoor mgr. Van den Hout bij de RK parochiekerk in de stad

om 10 uur het startsein gaf. Mgr. Gerber zag in Bonifatius niet alleen een martelaar, tragisch vermoord door de Friezen: "Hij wilde tot op hoge leeftijd nog leren. Lukt zijn eerdere missie onder de Friezen met Willibrord niet, dan is hij erg teleurgesteld. En onderneemt op oudere leeftijd opnieuw actie. Hij blijft leerling tot op zijn oude dag; laat zich niet alleen door eerste slechte ervaringen leiden, maar neemt opnieuw initiatief. Het zijn ervaringen die je dieper doen beseffen wie je bent, en wie God is. Christelijk gemeenschap-zijn betekent meer dan het anders -zijn van anderen verdragen. We moeten ook de rijkdom die anderen bieden willen zien."

Duitse pelgrimsgroep

De opkomst van ongeveer 250 aanwezigen bij de Bonifatius viering was vergeleken met andere jaren een tegenvaller. De Friese provincie was met Commissaris van de Koning Arno Brok vertegenwoordigd, naast

twee burgemeesters uit de regio: Johannes Kramer van Noardeast Fryslan en Klaas Agricola van Dantumadeel. Onder de aanwezigen was ook een Duitse pelgrimsgroep van 15 wandelaars. Onder leiding van Stadpfarrer Stefan Buß legden zij in de voorgaande maanden, gespreid in vier weken, ca. 580 km af tussen Fulda en Dokkum. Een enthousiaste wandelpastoor: "Een tocht van de bergen en valleien in ons thuisland Hessen tot de Nederlandse lage landen met ook veel landschapsvariatie. Dat grote heidegebied tussen Emmen en Drachten bijvoorbeeld, was een prachtige verrassing." Bisschop Gerber viel tijdens de zaterdagtocht van Drachten naar Dokkum op dat ze onderweg altijd vriendelijk gegroet werden door passanten: "Tets simpels wat mijn overtuiging sterkt dat de kerk open kan staan voor talent en belangstelling van anderen - ook buiten de kerk - die ons samenleven dienen."

A portrait of Lysbeth Minnema, a woman with short blonde hair and glasses, wearing a black and white striped shirt and a necklace with a cross. She is sitting in a church, with other people visible in the background.

LYSBETH MINNEMA OVER DIACONAAL OPBOUWWERK

'UITHOUDEN IN MACHTELOOSHEID' EN NIEUW PERSPECTIEF

Na haar benoeming door bisschop Van den Hout werkte Lysbeth Minnema in de afgelopen vier jaar als diaconaal opbouwwerker. Over bijzondere momenten, verwachtingen en idealen die in Leeuwarden uitkwamen. En soms nog niet.

Tekst: Agda Wagter

Lysbeth is geboren in Holwerd en studeerde theologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ze maakte kennis met ontwikkelingsprojecten in Zuid-Amerika. Daar werd ze geraakt door het geloof van mensen dat hen in hun armoede op de been hield. Terug in Nederland besloot ze katholiek te worden. Tijdens een aanvullende studie van twee jaar aan de Katholieke Theologische Universiteit (KTU) in Utrecht liep ze stage in zuidoost Drenthe. Daar was ze vanaf september 1998 tien jaar pastoraal werkster in Coevorden en Steenwijksmoer; vervolgens zes jaar in de parochie van Raalte. Daarna koos ze voor een verblijf in Italië. Sinds 2018 is Lysbeth als diaconaal opbouwwerker in actie voor de Sint-Vitusparochie van Leeuwarden.

'Helemaal niets'

"Ik ben heel open begonnen" vertelt Lysbeth. "Je beseft dat je met kwetsbare mensen werkt in kwetsbare omstandigheden. Ik kwam in de Sint-Vitus wel in een gespreid bedje. Germa Kamsma-Kunst had als pastoraal werkster hier al veel gedaan." Tot haar verwondering wisten veel mensen het Titus Brandsma Huis, het parochiecentrum, te vinden als een plek waar je kan aankloppen voor hulp. Met diaconale vragen die over honger gaan, over schulden, leven in de illegaliteit, geen huis hebben, enzovoort.

"Een van de eerste mensen die op mijn diaconale pad kwam had werkelijk helemaal niets. Geen geld, geen huis, geen postadres; gewoon niets. Ik besloot me als bondgenoot op te stellen en dat wekte vertrouwen. Het bleek ook een ideale manier om kennis te maken met allerlei instanties zoals het Leger des Heils en de gemeente.

Eerst was de reactie altijd 'wat moet die vrouw van de kerk hier'? Maar toen ze meemaakten dat het werkt als iemand in zo'n situatie kan 'vertalen' wat de betrokkene bedoelt, zodat een potentieel conflict kan luwen, vinden instanties dat uiteindelijk prettig."

Tijd nemen geeft vertrouwen

"Ik kan en wil tijd vrijmaken voor de mens die aanklopt, die een vraag stelt en tot over zijn of haar oren in de problemen zit. Dan bouw je aan vertrouwen en boek je resultaat. Vaak kun je niet alles oplossen, maar wel verzachten en het samen uithouden in de machteloosheid. Dat is wat ik met hulp van de parochiële Caritas kan doen. Tijd en ruimte maken zodat mensen hun hele verhaal kunnen vertellen. Dan kun je ook beter de juiste hulp bieden is de ervaring van Minnema.

Maar er gebeurt zoveel meer. Ze begeleidt verschillende werkgroepen voor diaconaal werk. Een van haar grote dromen is uitgekomen door de verbouwing van het Titus Brandsma Huis voor de komst van een 'open huis'. Elke morgen kunnen mensen hier binnenlopen voor een kop koffie, een gesprek, een spelletje doen of gewoon even de krant lezen. De drempel is laag; een hulpvraag wordt makkelijker gesteld. Lysbeth is vanuit Sant'Egidio gestart om een keer per maand, op vrijdagavond, een maaltijd aan te bieden die met een korte gebedsviering wordt afgesloten. Dat begon met 25 mensen en dat aantal groeit elke keer. Niet allemaal parochianen, maar ook vluchtelingen uit de noodopvang van het World Trade Centrum in Leeuwarden. Ouderen, jongeren, heel divers kortom: "Juist die diversiteit zorgt voor een hele goede sfeer", zegt Lysbeth. "Twee van mijn drie idealen

zijn nu gerealiseerd, er is er nog een over" glimlacht ze.

Toekomstmuziek?

Lysbeth: "Ik wil een huis realiseren voor vluchtelingen zonder papieren, waar ze na een negatief asielbesluit tot rust kunnen komen. Deze mensen hebben tijd nodig om zich te realiseren dat hun toekomst niet in Nederland ligt. De 28 dagen tussen een negatief besluit over hun asielaanvraag en de dag dat ze ons land op eigen initiatief moeten verlaten is daarvoor te kort. Hoop op een verblijfsvergunning blijft bij hen tot het laatste moment, merk ik. En dan belanden ze opeens op straat. Ze hebben een veilige plek nodig om zich te beraden op hun toekomst. Is er toch nog kans op asiel? Hoe kan ik terug naar eigen land met perspectief op een goede toekomst? Er zijn bijvoorbeeld programma's van Vluchtelingenwerk die terugkeer begeleiden met zicht op werk en een verblijfplaats. Want ieder mens verdient het om tot bloei te komen."

TOP EN TIP OVER DE BISSCHOP

Twaalf stemmen uit het bisdom over Mgr. Van den Hout, op deze en andere pagina's. Van pastorale beroepskrachten, leken en nieuw aangestelde priesters. Wat is hun TOP (gewaardeerde eigenschap) en TIP voor onze bisschop (wens of oproep voor de toekomst)?

Geloof houden in de toekomst

Agda Wachter is lid van het parochiebestuur van de Sint-Vitusparochie te Leeuwarden. Ze neemt ook deel aan de redactie van het bisdomblad Spreek!

'Geloof houden in de toekomst. Dat is misschien wel wat ik de afgelopen vijf jaar heb ervaren in ontmoetingen met de bisschop. Mgr. Van den Hout leeft zijn eigen wapenspreuk: 'In de ballingschap is er hoop.' Als ik naar zijn overwegingen luister, bijvoorbeeld tijdens de Vormselviering in de Sint-Vitusparochie, hoor ik in mijzelf het woord 'vertrouwen' klinken. Je krijgt op een of andere manier als luisteraar het perspectief van hoop aangereikt. Dat mag je meenemen naar huis. Je kunt er je (werk)week mee beginnen in het vertrouwen dat het ook deze week weer goed zal gaan.

De klankkleur van leven, werken en omgaan met elkaar is in het Zuiden toch anders dan in het Noorden. Ik vind onszelf redelijk direct in onze uitspraken en in de omgang met elkaar. Je moet daar als geboren zuiderling maar mee kunnen omgaan. Volgens mij is dat goed gelukt. Woorden die daarbij mogen klinken zijn: nabijheid, makkelijk benaderbaar en geïnteresseerd in de ander. Het lijkt erop dat het noorden echt een thuis is geworden voor onze bisschop.'

Hij is iemand van het volk, net als de paus

Priester en parochievicaris Cesar Cortés Oviedo, afkomstig uit Honduras, is in september 2021 door de bisschop aangesteld in de Drentse parochie Heilige Drie-eenheid.

'Ik kende mgr. Van den Hout al van onze Rolduc priesteropleiding: als docent-exegeet van het Oude Testament, en later vicaris in het bisdom Den Bosch. Als docent wil hij graag iets doorgeven aan de mensen. Zijn lessen zijn niet alleen een blok kennis uit een boek, maar hij is ook belangstellend naar wat de studenten zelf vinden. Hij vraagt altijd naar je, hoe het met je gaat. Toen de bisschop van Roermond mij vroeg als priester naar het noorden te gaan, wist ik helemaal niets van het bisdom Groningen-Leeuwarden. Maar de bisschop kende ik en had ik een prettig gevoel bij. Hij heeft me ook persoonlijk gebeld en gefeliciteerd.

Wat betreft een tip voor de toekomst: ik denk vooral doorgaan met hoe hij is. Niet afstandelijk zijn jegens de mensen bij persoonlijke ontmoeting. Aandacht geven aan gezinnen. Paus Franciscus is ook iemand van het volk en niet bang om informeel te zijn. Deze bisschop is nabij.'

Hij wacht niet, maar gaat naar de mensen toe

Priester en parochievicaris Henryer Garcia León, afkomstig uit Venezuela, is in september 2021 door de bisschop aangesteld in de Drentse Franciscus van Assisi parochie.

'Ik kende mgr. Van den Hout al als docent van onze priesteropleiding in Rolduc. Hij sprak me aan omdat hij als docent ook een doorleefd priester is. Geloof en leven is bij hem verbonden. Die spiritualiteit zag ik terug in zijn motto voor het bisdombeleidsdocument: 'Het geloof kennen, vieren en doorgeven.' Hij is een bisschop met een herdershart. Zijn liturgie is plechtig, maar ook toegankelijk. Hij wacht niet, maar gaat naar de mensen toe.

Eigenlijk moet hij gewoon zo doorgaan. De benaderbaarheid van de bisschop is voor ons als priesters een voorbeeld. Door zijn oprechtheid van hart overbrugt hij spanning, iets wat belangrijk is - denk ik - voor de kerkgemeenschap. Zijn columns over geloof en actualiteit in parochiebladen worden gewaardeerd merk ik. Het is een voorbeeld van missionair priester zijn. Ik hoop ook dat hij doorgaat met zijn inzet voor het jongerenpastoraat.'

Als kerk niet in de verleden tijd leven

Karol Mielnik is door de bisschop als tweede priester aangesteld in de parochie Maria, Hertogin van Drenthe, naast pastoor Josef Okonek. Beide Poolse priesters werken graag waar de katholieke kerk hen nodig heeft. Karol Mielnik kwam na twaalf jaar Limburg naar het noorden.

‘Mgr. Van den Hout is een open persoon en persoonlijk in je geïnteresseerd. Bij mijn eerste kennismaking met Groningen kwam ik met de tomtom navigatie in mijn auto niet verder bij een grote rotonde. De bisschop stond toen aan de weg te wachten om mij de weg naar de parkeerplaats van het bisdomhuis te wijzen. Dat de bisschop een gewone priester zelf even de weg wijst vond ik wel bijzonder!

Als priesters en bisschoppen moeten we ons werk aanpassen aan de situatie van jonge mensen tegenwoordig. De wereld gaat zijn eigen gang; de kerk kan niet in de verleden tijd blijven leven. Bij een Vormselviering gebruikte de bisschop laatst een mooie vergelijking. De werking van de Heilige Geest vergeleek hij voor de vormelingen met een mobieltje: ‘Hoe het precies werkt weten we niet, maar het brengt ons wel in contact met de ander. De Heilige Geest doet dat met God voor de mensen.’ Moeilijke dingen van kerk en geloof moeten we in makkelijke taal zien over te brengen in deze tijd.’

Synodale route voor bisdombeleid

Peter Stiekema is pastoor van de Goede Herder parochie in Drenthe. Hij is ook bisschoppelijk gedelegeerde voor het katholiek onderwijs en lid van de Diocesane Pastorale Raad.

‘Dit bisdom heeft nu haar vijfde bisschop. Ieder van hen stond met kwaliteiten, talenten en persoonlijke voorkeuren in een tijdsgeest. Een sterke kant van mgr. Van den Hout is dat hij benaderbaar en communicatief is. Parochianen kost het geen moeite met hem in contact te komen. De bisschop van zijn kant kost het weinig moeite om dat gesprek ook gaande te houden. Hij is in die context herderlijk nabij.

Nog voordat Rome met de ‘Synodale Weg’ kwam, koos de bisschop een synodale route om bisdombeleid vorm te geven. De Diocesane Pastorale Raad (DPR) kreeg nieuw leven, is qua menskracht uitgebreid en kent een bisdombrede vertegenwoordiging.

Onder deze bisschop geen alomvattend beleidsplan, maar praktische deelplannen voor onderdelen waar het nodig is. De DPR geeft met haar kennis en ervaring opbouwende bijdragen aan te vormen beleid. De bisschop weet anderen het woord te geven en te luisteren.

Natuurlijk: de bisschop is bisschop en beslist. Bisdombeleid dat breed gevormd is wordt ook breed gedragen.’

Klare wijn schenken

Sander Hof werd door bisschop Van den Hout tot diaken gewijd. Hij is werkzaam in de Heilig Kruis parochie in de Groningse Kanaalstreek.

‘Op 30 juni 2020 werd ik in de Salvatorkerk van Groningen opgenomen onder de wijdingskandidaten. In de preek tijdens die viering zei de bisschop dat het geloof en de kerk ons zowel troost als uitdaagt. Dat is een heldere waarheid. Ik moest er aan denken bij de vraag naar een top en een tip voor de bisschop die mij in datzelfde jaar op 5 september 2020 tot diaken heeft gewijd.

Wij hebben een heel benaderbare bisschop. Moet er overleg zijn over bepaalde zaken, dan is het contact zo gelegd. In een klein bisdom als de onze is het fijn wanneer de communicatielijnen zo kort mogelijk zijn. Dat is niet alleen mijn eigen ervaring. Ook als ik de bisschop mocht ontvangen om te spreken met vluchtelingen of (ex)verslaafden merkte ik dat er echt contact is met hem.

De katholieke kerk staat voor grote veranderingen. Verschillende thema's worden de komende tijd belangrijker om ons katholieke geloof vorm te geven in de toekomst. Wat ik verlang van de bisschop is dat hij klare wijn schenkt, ook als dat schuurt met heersende opvattingen. Dat geeft richting in een tijd vol onzekerheid.

INWIJDING KATHOLIEKE BASIS- SCHOOL DE PIT

spreek!

Tekst: Tom Knippers

De stad Groningen kent een splinternieuwe katholieke basisschool. Door de bisschop dit jaar ingewijd in de Goede Week voor Pasen. Basisschool De Pit staat in de wijk Beijum en is aangesloten bij de Groningse katholieke scholenvereniging Primenius. Wat betekent dit bijzondere onderwijsinitiatief?

De school is in augustus 2021 gestart onder bezielende leiding van Freek Velthausz met een team van leerkrachten die samen staan voor drie groepen en een voorschool. Bij De Pit spreken ze over 'Bovenhuis', 'Middenhuis' en 'Onderhuis' om aan te geven dat jonge kinderen zich hier thuis mogen voelen. In februari jl. is het 'Voorhuis' als voorschoolse opvang geopend. De school is een laagdrempelige school met een bijzondere pedagogische visie, en ze wil een katholieke school zijn. Meer informatie daarover is te vinden op hun website: <https://depitgroningen.nl>. Al vanaf het begin bestond het plan om de school in te wijden. Daarvoor was contact gelegd met

stadspastoor Arjen Jellema. Hij stelde voor de bisschop hiervoor te vragen. In de afgelopen Goede Week vierde de school voor het eerst Pasen met de leerlingen, nadat ze eerder veel aandacht hadden gegeven aan Advent en Kerstmis.

Pasen op De Pit

De bisschop kon zelf zien hoe Pasen hier praktisch werd gevierd. Blikvanger in de centrale ruimte op school was de viertafel. Deze trok vanaf Aswoensdag de aandacht van de kinderen: een zelfgemaakte berg met een weg ernaartoe, en op de berg stonden alvast drie kruizen en een grafsteen voor het graf. Na het welkom aan de bisschop en zijn ceremoniaris, aan pastoor Arjen Jellema, en aan Bejanne Hobert en Mariëlle Tolboom van Primenius is eerst Pasen gevierd. Er werd verteld en uitgespeeld wat er met Jezus was gebeurd. De kinderen uit Onderhuis, Middenhuis en Bovenhuis speelden elk een deel van de laatste dagen van Jezus en van zijn lijdensweg. Leonardo da Vinci's Laatste Avondmaal werd overtroffen

door de verbeelding van Jezus en zijn leerlingen aan tafel door kinderen van het Middenhuis! De 14 staties van de kruisweg werden uitgebeeld door leerlingen van het Bovenhuis. Het kruis werd echt gedragen door het meisje dat bij het avondmaal ook Jezus speelde. En het kruis was echt zwaar, vertelde ze na afloop... De kinderen hebben er een 15e statie aan toegevoegd: ze beeldden uit hoe de vrouwen het lege graf vonden op Paasmorgen. De bisschop vertelde daarna uit de bijbel wat er met Pasen was gebeurd. En daarmee was het voor het eerst en volop Pasen op De Pit! Een verhaal dat voor menig ouder van de leerlingen ook compleet nieuw was.

Kruisjes in de klas

Maar de bisschop kwam natuurlijk ook voor inwijding van de school. Op het eind van de paasviering wees hij de kinderen op kleine kruisjes die later in elk 'huis' door hem gezegend zouden worden. De kinderen vertrokken vervolgens naar hun 'huis' om de bisschop daar te ontvangen. Die trok van 'huis' naar 'huis' om elke groep

en hun ruimte te zegenen. Na het gebed namen de juffen en meesters de gezegende kruisjes in ontvangst. Ze krijgen een mooie plek in de klassen. Mgr. Van den Hout eindigde in de 'cockpit' van De Pit: de ruimte voor de schooldirecteur en het team waar hij de paaskaars en een groter kruis zegende.

Met De Pit bestaat in Groningen een nieuwe type katholieke school die wil waarmaken hoe je zorg kunt dragen voor alle kinderen. Ook zij die het op andere scholen niet redden. De school kent veel kinderen die voordien thuis zaten. Niet vanwege corona, maar omdat andere scholen ze niet konden plaatsen. De Pit lukt het om voor deze kinderen een 'huis' te zijn. Dat verdient zeker de zegen van de bisschop. Ter versterking van hun werk en inzet!

Foto's: Ramon Mangold

WJD HOME OPNIEUW OP AMELAND

WJD Home kijkt vooruit naar de Wereld Jongeren Dagen (WJD) in Lissabon 2023. Honderd katholieke jongeren uit het hele land bezochten Ameland van vrijdagavond 29 april t/m zondag 1 mei. Fraai zomerweer en een onderhoudend programma in en om de St. Clemens kerk bepaalde het weerzien van jongeren die zich voorbereiden op WJD Lissabon. Met elke dag eucharistieviering, creatieve en praktische workshops, kennis over de katholieke sociale leer en de Synodale Kerk 'communio, participatio en missio'. Bisschoppelijke gasten bij de vieringen, catechese en boetedoening waren mgr. Mutsaerts, bisschop-referent voor jongeren en hulpbisschop in Den Bosch, mgr. Van den Hout, bisschop van bisdom Groningen – Leeuwarden, en mgr. Van den Hende, bisschop van Rotterdam en voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie. Bisschop Van den Hende deelde oa. reproducties uit van H. Titus Brandsma: twee geschriften uit de gevangenis van Scheveningen na Titus' arrestatie in de beginjaren van de Tweede Wereldoorlog.

**Zondag 15 mei 2022:
Heiligverklaring van Titus Brandsma
o.carm door paus Franciscus op het
St. Pietersplein te Rome**

Foto's: Ramon Mangold

GEMEENSCHAPSTUIN OP 'GOEDE GROND'

Het parochiële diaconale project 'Goede Grond' in Stadskanaal stelt ontmoeten, verbinden, delen en rust centraal. Een moestuin en boomgaard geven na vijf jaar zinvolle bestemming aan braakliggend land. Bekroond met een Maria nis en inzegening door bisschop Van den Hout.

spreek!

Tekst: Jan Maassen

Achter de parochiekerk Heilig Kruis in Stadskanaal ligt een braak stuk land, dat eigendom is van de parochie, zonder een zinvolle bestemming. Gezocht werd naar een invulling die bij de parochielocatie past: een diaconaal project van, voor en door eigen parochianen.

Moestuin

Marianne Korsten is voorzitter van de projectgroep: "Het project Goede Grond ontstond in 2016 vanuit de 'diaconale leerweg'. Samen met vier geloofsgenoten heb ik toen een tweejarige leergang in Groningen gevolgd. Opdracht was het maken van een diaconaal project. Ons groepje koos voor een zinvolle invulling van het braakliggend stuk grond achter onze parochiekerk met als projectnaam 'Goede Grond'. Zo ontstond bij ons het idee van een gemeenschapstuin waar groenten, fruit en bloemen geteeld worden".

Diaken Sander Hof werkt sinds september 2020 in de parochie Heilig Kruis: "Men koos bewust niet voor een standaard volkstuin, maar voor een tuinmodel waar parochianen en ouders en kinderen van de aangrenzende Sint Willibrordsschool in kunnen meedenken en werken. Voor de kinderen is het een mooie kennismaking en leerproject met wat in de natuur groeit en bloeit. De tot nu toe nog beperkte opbrengsten schenken we aan mensen met een krappe beurs, maar ook aan zieken en bijvoorbeeld de Voedselbank".

Nieuwe bezoekers

Het tuinproject Goede Grond is inmiddels vijf jaar oud. Een tevreden diaken Hof ziet het tuinproject ook als een maatschappelijk project, en niet uitsluitend voor katholieken: "Het moestuinproject moest zich eigenlijk twee keer uitvinden. Aanvankelijk was het vooral gericht op didactiek en kinderen. Mede door corona kwam meer aandacht voor de ontmoeting

van mensen en groepen die elkaar normaliter niet zo gauw tegenkomen. Denk aan ouderen, (ex-) verslaafden en overige bezoekers".

Marianne Korsten: "Een onvermoed aspect van het moestuinproject is dat de ruimte in de buitenlucht zorgt voor meer verbinding tussen mensen. Kinderen leren zorg te dragen voor de ander en om te gaan met wat de Schepper ons biedt. Ouderen vonden een nieuwe ontmoetingsplek. Ook ik ben tevreden over deze ontwikkeling. Het project is haalbaar en - mede dankzij een subsidie van het Geloven op Maandag Fonds, donaties, schenkingen en onmisbare gratis hulp van parochianen/vrijwilligers - ook betaalbaar gebleken". Het enthousiasme in de directe omgeving groeide gaandeweg. Zo komen ook bewoners van zorginstelling Maarsheerd en andere buurtbewoners spontaan aan voor een kop koffie en een praatje".

Vincent Arends, Marianne Korsten en diaken Sander Hof. Foto: Hans Banus

Iedere woensdagochtend is iedereen tussen 9.00 en 12.00 uur van harte welkom. Diaken Sander Hof probeert dan ook zoveel mogelijk aanwezig te zijn, evenals een lid van de projectgroep. Marianne Korsten: "Wegens drukte op de school hebben we het aanvankelijke bezoekmodel van de schoolkinderen aangepast. We werken nu met de kinderen van groep zes. Zij mogen zelf kiezen of ze wel of niet komen".

Boomgaard project

Maar uit de evaluatie van het moestuinproject ontstond in 2021 een tweede plan, 'Boomgaard' genaamd. Een boomgaard in het kader van een bezinnings- en ontmoetingsplek en met dezelfde doelstelling als de moestuin. Een plek die rust uitstraalt en waar kinderen ook leren omgaan met natuur. Het parochiebestuur, de locatieraad, de pastores en de school zijn allemaal enthousiast. Voor de invulling van het betreffende

perceel zijn achttien halfstam appel -, peren - en pruimenbomen geplant. Voorts is een rolstoeltoegankelijk pad naar een pleintje in de boomgaard aangelegd en er is een robuuste, vaste weersbestendige bank geplaatst. Aan de rand staat in een kleine nis een Mariabeeld met ruimte om een bloem of kaars te plaatsen. Op 17 oktober 2021 zijn de moestuin en boomgaard, na een korte Mariaviering in de kerk, door bisschop Ron van den Hout gezegend. Volgens diaken Sander Hof een mooi moment voor alle betrokkenen in het bestaan van het project Goede Grond.

Marianne heeft vertrouwen in de toekomst, maar koestert ook de wens het didactisch element met de school verder te ontwikkelen. Ook streeft zij een biologische teeltwijze na. "Ik hoop dat de komende tijd zich voldoende vrijwilligers blijven aanmelden, zodat de huidige 'kartrekkers' na zes jaar hun taak en verantwoordelijkheid

kunnen overdragen". Diaken Hof verwacht van het parochiebestuur geen beleidswijzigingen: "Ik stel zelf in dit diaconale project het verbindend element centraal en streef ernaar elke woensdagochtend in tuin en boomgaard aanwezig te zijn. Dit project is vanuit onze geloofsgemeenschap ontstaan en we willen dat graag met hen uitbreiden. Vanwege het maatschappelijk karakter mogen dat wat mij betreft, zo nodig, ook mensen van buiten onze parochiegemeenschap zijn".

Het entreebord met het logo Goede Grond bevestigt dit: hier is iedereen tussen zonsopkomst en zonsondergang zeer welkom!

EEN RIJKE ERVARING VOOR KINDEREN!

De kinderen van groep vier van de Sint Willibrordschool in Stadskanaal helpen elke woensdag een handje mee in de tuin van 'Goede Grond' tegenover de school. Leerkracht Ramona Heijne legt uit hoe en waarom.

spreek!

Tekst: Agda Wachter

Ramona Heijne komt uit Musselkanaal werkt sinds vijf jaar op de Sint Willibrordschool in Stadskanaal. Gestart bij de kleuters is ze nu vier jaar werkzaam in groep vier. Ramona: 'Werken in deze groep vind ik fantastisch'. De parochie vroeg de schooldirecteur of de bovenbouw een handje kon helpen in de tuin. De school kwam uit bij de groep van Ramona. Waarom? Groep vier is een pittige jongensgroep. Handjes uit de mouwen past daarbij.

Werken in de tuin

Elke woensdag wordt de groep in drieën gedeeld. Ramona brengt een groep naar de tuin en na een half uur wisselt deze. Ramona: 'Ik zie en hoor dat het goed is voor de kinderen. Ze leren en beleven van alles. De vrijwilligers in de tuin zijn voor kinderen natuurlijk oudere mensen. Dus ze zijn beleefd en spreken hen aan met u. Dan is het mooi te zien dat ze dat uit zichzelf doen. Maar sociaal

gezien gebeurt er meer. Uit zichzelf gaan ze vegen, oudere mensen met rollator naar de tuin begeleiden. En niet alleen op school vertellen de kinderen wat ze allemaal in de tuin doen. Ook de ouders thuis genieten van alles wat ze leren en vertellen.'

Leren zaaien en poten

In de tuin werken ze samen met vrijwilligers. Stap voor stap wordt uitgelegd wat er gedaan moet worden in zowel de moestuin als de bloementuin. Zaadjes niet te diep in de grond, en hoe ziet onkruid er eigenlijk uit? Hoe voorkom je dat mieren of slakken plantjes opeten? Ramona: 'Het is mooi te zien hoe de kinderen rustig op de knieën zitten naast de vrijwilliger. Dat ze met aandacht luisteren en ontdekken wat het verschil is tussen onkruid en gezaaide groente. Ook dat je voorzichtig moet zijn met pas opgekomen plantjes. "Juf," zo legde een van de jongens mij uit: "Dit zijn babyplantjes en die kun

je er niet met de schep uit halen. Dat moet je heel voorzichtig met je handen doen.' Ramona zag bij een gegeven moment mieren rondlopen: 'Ik vertelde dat ik ook last had van mieren in mijn tuin. Maar mieren houden niet van afrikaantjes, juf, zeiden ze. Vervolgens mochten ze voor juf gratis afrikaantjes uit de tuin halen!'

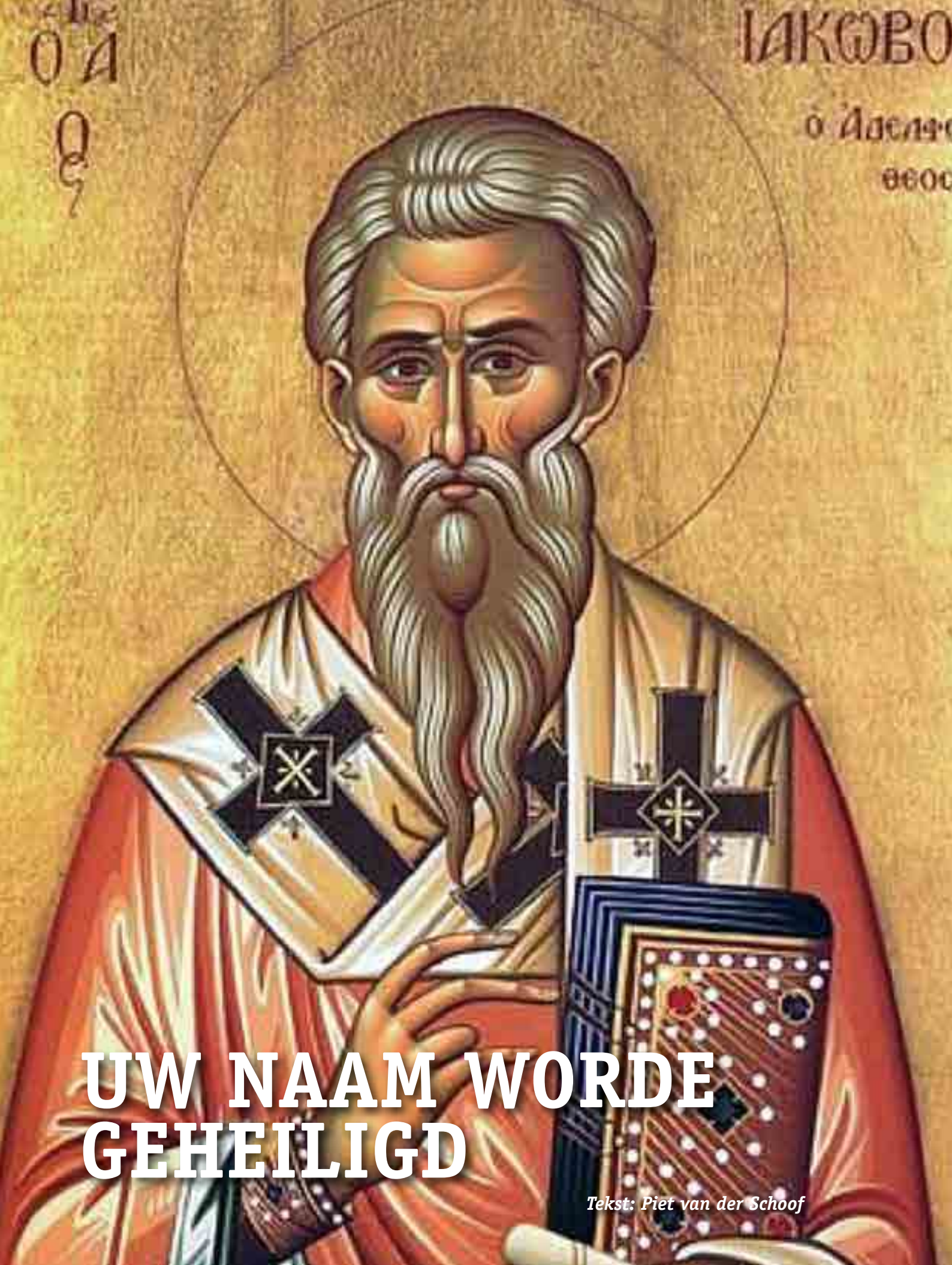
Proeven en oogsten

De kinderen leren ook smaken herkennen van kruiden. Hoe smaakt bijvoorbeeld bieslook? Ze ontdekken wat voor gerechten je kan maken met een groente als rabarber. Samen maken ze er ijs van, wat dan ook nog heel lekker smaakt! 'Het mooiste moment is natuurlijk oogsten. Ze kwamen met een grote bak geplukte aardbeien naar school. We hebben die samen schoongemaakt en uitgedeeld aan de kleuters. Dat is genieten. De groep is dan ontzettend trots om het met andere kinderen te delen.'

Ze leren zoveel meer

Ramona: 'Werken in de tuin is erg leerzaam. Ze leren samenwerken, delen de oogst met elkaar, en krijgen oog voor mensen die het moeilijker hebben dan zij. Kinderen zijn trots dat ze op hun manier een steentje kunnen bijdragen. En als ze goed voor de planten zorgen kunnen mensen die het nodig hebben gratis groente halen. Ik merk ook dat hun woordenschat groeit met woorden die je niet in de klas leert. Kortom, een geslaagde samenwerking die voor iedereen goed is. En zit er dan een vrijwilliger in de kerk als jij eerste heilige communie doet, dan zijn ze helemaal trots!'

UW NAAM WORDE GEHEILIGD

Tekst: Piet van der Schoof

Het Christendom is al vanaf het begin door vervolging getekend. Een van de martelaren is de heilige Jacobus, de eerste bisschop van Jeruzalem.

spreek!

De heilige Jacobus, die in het Evangelie ook de broeder van de Heer wordt genoemd, gaat dikwijls naar de tempel van Jeruzalem. Daar ligt hij geknield op de stenen vloer en smeekt om vergeving voor het Joodse volk. Mensen uit zijn omgeving zeggen dat door dit langdurig bidden zijn knieën zo hard zijn geworden als die van een kameel. Hij heeft zich door een speciale gelofte aan God gewijd. Hij eet dan ook nooit vlees, drinkt geen alcohol en laat evenmin zijn haar knippen. Tijdgenoten noemen hem 'de rechtvaardige' omdat hij de Joodse leefregels zo nauwgezet in acht neemt. Jezus is na zijn opstanding ook aan hem verschenen. Jacobus is ervan overtuigd dat de Heer in de hemel aan Gods rechterhand zit en spoedig naar de aarde terug zal keren om het verlossingswerk te voltooien.

Veelkleurig

Bij Jacobus gaat het dus om een van Jezus' trouwste volgelingen die tegelijkertijd een toegewijde Joodse gelovige is. Het beginnende christendom maakt dan nog deel uit van de veelkleurige Joodse samenleving. Bij zijn bekeringswerk heeft Jacobus vooral zijn geloofsgenoten op het oog. Hij staat als behoudend bekend en vindt dat niet-Joodse Christenen ook op de Joodse manier moeten gaan leven en strenge leefregels in acht dienen te nemen. Met deze opvatting staat hij lijnrecht tegenover de apostel Paulus, die bekeerlingen werft onder niet-Joodse mensen. Paulus wil het voor deze bekeerlingen juist niet te moeilijk maken om Christen te worden en hen geen zware voorschriften zoals besnijdenis opleggen. Uiteindelijk komt er een compromis uit de bus en moeten de niet-Joodse bekeerlingen

zich alleen onthouden van ontucht, van voedsel dat aan afgoden geofferd is en van bloed, en van wat verstikt is.

Vluchten

Jacobus moet al vroeg de leiding over de vroege kerk op zich nemen. Jezus heeft die taak aan Petrus toevertrouwd, maar deze apostel moet in het jaar 42 vluchten om aan vervolging te ontkomen. De priesterklasse - de Sadduceeën - heeft het systematisch op de volgelingen van Jezus gemunt. Normaal laat zij wel ruimte voor andere opvattingen, maar met de Joodse Christenen ligt dat anders, omdat zij bekeerlingen onder de niet-Joden werven. Dat is voor de Sadduceeën een onverdraaglijke gedachte, aangezien zij niet-Joden als hun vijanden zien.

In het jaar 62 overlijdt Festus, de Romeinse gouverneur van Judea. Wanneer zijn opvolger nog niet gearriveerd is, ontstaat er tijdelijk een machtsvacuüm waarvan de hogepriester Ananus misbruik weet te maken. Hij besluit om voorgoed met zijn christelijke tegenstanders af te rekenen en spant een schijnproces tegen hen aan. Zo beschuldigt hij Jacobus ervan dat hij de Toravoorschriften overtreden heeft, hoewel de bisschop de laatste is van wie men iets dergelijks kan verwachten. Toch wordt Jacobus ter dood veroordeeld en door steniging om het leven gebracht. Dit machtsmisbruik roept zowel bij Joden als Christenen veel afschuw op. De Farizeeën laten het er niet bij zitten. Als experts op het gebied van de heilige geschriften is het voor hen al meteen duidelijk dat de aanklacht tegen Jacobus vals is en dat de gevolgde juridische procedure niet deugt. Joodse autoriteiten

zijn namelijk niet bevoegd om de doodstraf toe te passen. Dat is alleen voorbehouden aan de Romeinen die Israël onderworpen hebben.

Onschuldig lijden

De Farizeeën sturen delegaties naar de Joodse koning Agrippa en de Romeinse procurator Albinus om aan te dringen op het ontslag van Ananus. Daarop wordt de hogepriester inderdaad ter verantwoording geroepen en uit zijn ambt gezet, dat hij pas drie maanden bekleedt. Enkele jaren later komt hij zelf ook op een gewelddadige manier om het leven. Tijdens de eerste Joodse vrijheidsoorlog tegen de Romeinen executeren opstandelingen hem. Voor de Joods-Christelijke geloofsgemeenschap in Jeruzalem betekende de dood van Jacobus een zware slag, die zij niet meer te boven komt. Toch gaan heilige martelaren niet tevergeefs aan zinloos geweld ten onder.

Hun onschuldig lijden en sterven strekt anderen tot voorbeeld en draagt bij aan de heiliging van Gods Naam.

NAAR EEN KERK DIE LUISTERT

Paus Franciscus organiseert in 2023 in Rome een bisschoppelijk synode over de toekomst van de kerk. Vooraf wordt de mening gepeild van pastores en gewone gelovigen in elk bisdom. Dit zgn. 'Synodale Weg' proces liep dit voorjaar en is uniek in de kerkhistorie. Hoe kom je zinvol in gesprek met elkaar? Wat doe je met de uitkomsten?

spreek!

Tekst: Lammert de Hoop

Het diocesaan verslag Synodale Weg van bisdom Groningen-Leeuwarden is in juni jl. opgestuurd. Een 'nationale' samenvatting gaat deze zomer namens de Nederlandse bisschoppen naar de paus. In het bisdom Groningen-Leeuwarden zijn er bisdombrede bijeenkomsten aan besteed met leken en pastorale beroepskrachten uit alle bisdomorganen (zie kader). Vier parochies namen de moeite 'de synodale weg' dialoog in eigen kring te voeren.

Drie van de tien toekomstthema's bepaald door de Paus, zijn door de Nederlandse bisschoppen gekozen om voor te leggen aan hun gelovigen:

1. Dialoog in kerk en samenleving
2. Medeverantwoordelijkheid voor de missie van de kerk
3. Vieren: Hoe viert de synodale kerk haar geloof?

Het volledige verslag van bisdom GL staat ter inzage op onze website.

Elk bisdom levert niet meer dan 10 pagina's verslag aan en elke nationale bisschoppenconferentie mag niet meer dan een samenvatting van 10 pagina's doorsturen naar Rome. De paus kan

inzage vragen in diocesane verslagen. Het gaat per slot van rekening om een bisschoppelijke synode...

Dialoog kerk en samenleving

Dialoog in de kerk varieert van koffiegesprekken na de eucharistieviering tot werkgroepen en catechese. Echte dialoog, waar ieders inbreng wordt gehoord, blijkt lastig en wordt ook gemist door gebrek aan gelijkwaardigheid in de kerk, aldus het noordelijk diocesaan verslag. Daarnaast bestaat een groeiende kloof tussen RK kerk en samenleving. Een 'golflengteverschil' over vooral ethische standpunten zoals euthanasie, abortus, homoseksualiteit, huwelijk en echtscheiding. Schaamte over seksueel misbruik door geestelijken en ethische standpunten van de RK kerk is reden voor sommige katholieken om af te haken, of hun geloof niet uit te dragen in maatschappelijk debat. Er is behoefte aan een voedende geloofsgemeenschap met ruimte voor diversiteit, welkom voor buitenstaanders en 'fierheid' om de eigen geloofgetuigenis uit te dragen. Verdiepende geloofsgesprekken over

geloof- en levensvragen volgens de synodale weg methode ondersteunen hierbij.

Gelovigen en de missie

Dit werd als een lastig thema bevonden. Het lijkt soms of de missie van Rome en de bisschoppen een andere is dan die men uit de geloofsgemeenschap ervaart: christelijk met elkaar samenleven. Tegelijkertijd zijn gelovigen met diaconale en pastorale activiteiten in hun daden heel zichtbaar. 'Het goede doen' is echter niet altijd (meer) direct verbonden met het katholieke geloof. Meer diaconale inzet als een speerpunt van katholiek sociaal denken, maar ook een gastvrije kerk met laagdrempelige activiteiten kunnen bijdragen aan de missie van kerk en alle gelovigen.

Vieren

De eucharistieviering is de meest vertrouwde vorm; een vaste liturgie geeft houvast en rust. Mystiek en inspiratie zijn moeilijk onder woorden te brengen. Anderzijds spreekt de taal van formuliergebeden minder

aan en kan langs mensen heengaan. Woord en communievieringen, vespers en oecumenische vieringen, bieden gebeden en vormen die dicht bij het dagelijks leven staan. Er is verlangen naar een gastvrije kerk waarin gebed en liturgie verbonden is met het leven van vandaag. Pijnpunten bij vieren zijn uitsluiting van mensen voor de eucharistie en minder zichtbaarheid van pastoraal werkers in de liturgie.

Onderscheiding door de bisschop

Dialogo onder elkaar kan duidelijk beter, leert onze ervaring met de synodale weg. In dialoog gaan met de maatschappij vraagt verdieping van geloofskennis in eigen kring. Catechese en studie blijven belangrijk. Volledige gelijkwaardigheid kan nooit in kerkelijke dialoog, er zijn verschillen in leidinggevende verantwoordelijkheid. Gelijkwaardige dialoog kan wel op basis van gelijkwaardigheid als christengelovige. Diaconale presentie van de kerk in de samenleving wordt breed gedragen en verdient steun. Wat betreft ontoegankelijke taal van de kerk: de officiële liturgie en sacramenten

geven uitdrukking aan het geloof van de wereldwijde kerk. Het is niet aan ons om daarover te beschikken. "We verlangen naar een Kerk die de roeping van alle leden ondersteunt en verbinding legt met het leven van vandaag. Gelijkwaardigheid van vrouwen en mannen in het dragen

van verantwoordelijkheid wordt door velen gezien als belangrijk voor de geloofwaardigheid van de boodschap die de Kerk uitdraagt" aldus besluit bisschop Van den Hout het diocesaan Synodale Weg verslag van Groningen-Leeuwarden.

GESPREKSMETHODE SYNODALE WEG

Aan de Synodale Weg is deelgenomen door leden van de Diocesane Pastorale Raad, het Jongerenplatform, de Family tour organisatoren, de Priesterraad, het Kapittel, de bisdom dienstverleners, de Raad voor Economische Aangelegenheden, emeriti gedelegeerden en nieuwe bewegingen. Op de uitnodiging aan parochianen hebben vier parochies gereageerd. Voor gesprekken in het kader van de Synodale Weg is in ons bisdom een methode uitgewerkt die accent legt op gerichte bijbelse bezinning bij elk gesprekstema en een duidelijke gespreksstructuur die zorgt dat naar elke stem wordt geluisterd. 'Geef ruimte voor ieders mening en zorg voor onderscheiding met hulp van de Heilige Geest' was de richtlijn van Paus Franciscus.

*Contact voor meer info over de gespreksmethode Synodale Weg:
Dominicus Kamsma, voorzitter Diocesane Pastorale Raad.*

TOP EN TIP OVER DE BISSCHOP

Een bisschop die meedoet

Anna van der Wielen (23) is HBO-studente Toegepaste Psychologie en secretaris van het Jongerenplatform. Ze draait vanaf 2016 mee.

'Ik vind het mooi te zien hoe deze bisschop zelf meedoet aan jongerenactiviteiten. Frisbeeën met de tieners; klimmen met andere jongeren. Bij alles wat we organiseren is hij aanwezig en toont zijn persoonlijke betrokkenheid. Dat wordt erg gewaardeerd.

Belangrijk is bij vieringen om ook in de preek de match te blijven zoeken met jongeren. Dat geldt trouwens voor elke voorganger. De kerk zal gezien de krimp en het Synodale Weg proces sowieso meer naar buiten moeten treden. Alles wat groter wil worden moet aandacht krijgen. Die missionaire kwaliteit in ons bisdom verschilt op dit moment erg: per parochie en per priester.'

Naar een verstaanbare Bijbelvertaling

Myriam Oosting is pastoraal werkster in de Groningse Heilige Hildegard parochie.

'Toen de bisschop pas in ons bisdom was deed hij een Vormselviering in Zwartemeer. Er was een vrouw aanwezig die al langere tijd niet in de kerk was geweest omdat ze niet mobiel was. Ze was opgehaald door een vrijwilliger en zat te stralen op de eerste rij. 'Ik ben eindelijk weer in de kerk!' Ze genoot erg van de viering, vooral omdat de bisschop voorging. Ik vroeg mgr. Van den Hout of hij even met haar kennis wilde maken omdat ze dat erg fijn zou vinden. Hij deed het onmiddellijk en de vrouw had de avond van haar leven. Hij kende haar helemaal niet, maar was zeer pastoraal. De vrouw heeft daar heel lang op geteerd.

Ik merk dat de Bijbelvertaling die we bij de eucharistie gebruiken - ook in Vormselvieringen voor jongeren - niet door iedereen goed begrepen wordt. Mijn tip aan de bisschop is of de bisschoppenconferentie niet kan bekijken of ook een aparte Bijbelvertaling voor de liturgie mogelijk is. Eentje die ook door jongeren goed begrepen wordt. Gewone mensen die al jaren in de kerk komen hebben soms echt geen idee waar het over gaat. Blijkbaar wordt de Willibrordvertaling van 1978 door velen niet verstaan. Een vertaling hoeft niet af te doen aan de boodschap, maar moet wel begrepen worden.'

Bisschop van de vormsels

Nelly Hamersma-Sluis is pastoraal werkster in twee noord-Groningse parochies. De H. Liudger parochie en de H. Norbertus parochie.

'Vanaf het eerste begin maakte ik kennis met mgr. Van den Hout bij de voorbereiding van vormselvieringen. Een 'jonge' bisschop die met een andere blik naar vormselvieringen kijkt dan al zijn voorgangers. En bijzonder genoeg: dat werkt! De lezingen van de zondag aanhouden, niet meer drie keer 'amen' bij handoplegging/gebed om de gaven van de Geest, èn een preek houden rechtstreeks gericht tot de jongeren. Als pastoraal werkster die al jaren bezig is met vormselvoorbereiding, toerusting van begeleiders en zelf begeleider is van vormselgroepen, vond ik dat een nieuw inzicht.

We spraken over een langere en intensievere voorbereiding op het Vormsel dan de bisschop gewend was. In groep 8 van de basisschool óf later met een project van 6 tot 8 lessen. De ervaring had mij geleerd dat uitleg van dit sacrament bij 11- tot 12-jarigen maar beperkt beklijft. De ervaring leerde ook dat aan tieners veel bagage is mee te geven, mits het format waarin je het 'giet' hen aanspreekt en de taal verstaanbaar is. De bisschop las en corrigeerde het hele nieuwe vormselproject: dertig lessen, werkbladen en een verkorte uitgave. Ik ben hem erg dankbaar voor al zijn tijd en aandacht. Beide hopen we vele jongeren de komende jaren te inspireren en te versterken in hun geloof. Tot slot de tip: in speciale vieringen een andere Bijbelvertaling gebruiken?

Tijd voor een nieuwe bisdomdag GL

Paul Verheijen is pastoor van de Pax Christi Parochie in Noordoost Friesland. Dankzij pater Titus Brandsma herleefde begin 20e eeuw jaarlijks in juni de katholieke traditie van bedevaart en Processie naar het heiligdom van Bonifatius in Dokkum, patroonheilige van het noorden.

‘Wat ik persoonlijk zeer waardeer aan deze bisschop is de tijd die hij neemt voor ontmoeting met ons als pastorale beroepskrachten. Bij mijn eigen eerste kennismaking was dat koffie, een maaltijd, daarna opnieuw koffie. Hij trekt echt alle tijd voor je uit. Dat is ook de ervaring van pastoraal werkers in onze parochie toen hij ons bezocht. Zijn aandacht voor de persoon is bijzonder.’

‘Van de jaarlijkse Bonifatiusdag gewijd aan onze patroonheilige, kunnen we meer een gezamenlijke bisdomdag maken. Bisdombreed ontmoeten we elkaar als gelovigen en pastorale krachten maar weinig; iets wat met de krimp van de kerk wel belangrijker wordt. Vraag parochies op zaterdag hun eucharistieviering te doen in eigen kring en maak tijd voor viering en ontmoeting als bisdom op de zondag van Bonifatiusdag. De bisschop kan hier een stimulerende rol in spelen. Zeker nu door de heiligverklaring van Titus Brandsma twee heiligennamen van het noorden verbonden zijn geraakt met de Bonifatiuskapel als nationaal katholiek heiligdom.’

Met onze kerken hebben we een schat in handen

Prof. Sible de Blaauw is hoogleraar Vroegchristelijke kunst en architectuur. Hij is voorzitter van de Diocesane Commissie voor Kerkinrichting en Kerkelijk Kunstbezit van het bisdom Groningen-Leeuwarden.

‘Bisschop Ron van den Hout maakt op mij de indruk van een toegankelijk man, die openstaat voor gesprek en uitwisseling met de mensen in zijn bisdom, onafhankelijk van hun rang, stand, aard of overtuiging. Hij zorgt daarmee voor een ontspannen sfeer in een kerkgemeenschap die uiteraard niet vrij is van spanningen en zorgen. Zijn Brabantse nuchterheid – ja, die bestaat ook! – blijkt goed te passen bij de noordelijke varianten van dezelfde eigenschap. Het allerbelangrijkste is dat hij de nadruk weet te leggen op waar het in geloof wezenlijk om gaat en zich niet verliest in details.

De bisschop heeft benadrukt dat kerkgebouwen een evangeliserende functie hebben in een missionaire kerk. Ik kan daar volledig mee instemmen. Maar daarvoor moeten onze kerken wel in stand blijven. Het zal erop aankomen creatieve oplossingen te vinden voor kerken in krimpende locaties, waarbij het sacrale en verwijzende karakter van deze gebouwen behouden blijft, eventueel in combinatie met andere bestemmingen. We hebben met onze kerken een schat in handen!’

Open voor de katholieken van het noorden

Pastoor Victor Maagd is pastoor van de Emmaüsparochie in de Noordoostpolder. Hij is ook bisschoppelijk gedelegeerde voor de liturgie.

‘Ik vindt het top van onze bisschop dat hij gehoor gaf af aan de vraag om in het noorden onze bisschop te worden. Er zal zeker een element van gehoorzaamheid een rol in hebben gespeeld. Maar die gehoorzaamheid betekent wel dat je het bekende achterlaat: familie en vrienden. En in dit geval ook een eigen Brabantse, katholieke cultuur en kerkelijk leven. Vanaf dag één stelde hij zich open voor de noordelijke katholieken; hun eigenheden en eigenaardigheden. Misschien niet altijd even makkelijk, maar hij deed het. En dat siert hem.

Een pastorale tip heeft altijd een element van opbouwende kritiek in zich of zoals we in de priesteropleiding leerden, een ‘correctio fraterna’. Ik vind dat meer iets om vertrouwelijk te wisselen. Mijn tip in dit bisdomblad is een wens. Dat hij zich met de jaren die voor hem liggen steeds meer thuis gaat voelen onder de diocesanen van dit bisdom.’

Redactie:

Bianca Domhof, Piet van der Schoof, Agda Wachter, Lammert de Hoop (hoofd- en eindredactie), Marlies Bosch (eindredactie)

Fotografie:

Marlies Bosch, Ramon Mangold, Hans Banus

Redactieadres:

Bisdom Groningen-Leeuwarden
Ubbo Emmiusingel 79,
9711 BG Groningen
tel. 050-4065888,
redactie@bisdomgl.nl
www.bisdomgl.nl

Vormgeving:

Rizzo Schouten

Opmaak en advertentie-exploitatie:

Mediapalet BV, Heerenveen
tel. 0513-745020

Druk:

Veldhuis Media, Raalte

Abonnement:

SPREEK! Is een uitgave van het bisdom Groningen-Leeuwarden en verschijnt vier maal per jaar.

Jaarabonnement: € 15,00

Een abonnement kan op elk tijdstip ingaan en wordt automatisch met een kalenderjaar verlengd. Opzegging kan per 1 januari van het nieuwe kalenderjaar, mits dit voor 1 december van het lopend jaar per mail is gedaan bij: v.bouwman@bisdomgl.nl. Of per brief naar: Bisdom Groningen-Leeuwarden, Ubbo Emmiusingel 79, 9711 BG, Groningen.

Abonnementenadministratie:

v.bouwman@bisdomgl.nl |
tel. 050-4065888

ISSN 2213-8560

HET NIEUWE KAZUIFEL VAN BISSCHOP P.A. NIERMAN

Bij de oprichting van het bisdom Groningen (1956) wordt de Sint Martinuskerk aangewezen als kathedrale kerk. Spoedig begint men aan modernisering van deze Cuyperskerk aan de Groninger Broerstraat. De Nijmeegse professor Frits van der Meer geeft adviezen. Zo wordt de neogotische inventaris vrijwel geheel verwijderd en de wanden in grijze tinten geschilderd. Ook de kerkelijke gewaden worden vervangen. Leidend hier is de benedictijn Dom Hans van der Laan OSB (1904-1991), monnik en architect. Vanuit zijn paramentenatelier in de St. Paulusabdij van Oosterhout wordt de kathedrale sacristie voorzien van nieuwe kazuifels, dalmatieken, tunieken, koorkappen en toebehoren. De eenvoudige stijl van zijn paramenten (liturgische kledingstukken) sluit aan bij het versoberde interieur van de nieuwe St. Martinuskathedraal. Dat de nieuwe bisschop, mgr. P.A. Nierman (1901-1976) een voorkeur had voor het werk van zijn leeftijdgenoot blijkt uit het dagboek van pastoor Koelman. *'Voor het eerst werd gebruik gemaakt van een nieuw Pontificaal stel groen volgens ontwerp uitgevoerd door Dom van der Laan van Oosterhout. Deze paramenten werden door Monseigneur zelf besteld in plaats van een verlicht kruis op de toren van de Kathedraal...'*

Anno 2022 is weinig overgebleven van deze uitgebreide liturgische kleding set. Na de sloop van de St. Martinuskathedraal in 1982 raakten de gewaden in onbruik en verdwenen. Misschien ook omdat de kazuifels, die het model van een 'klokkazuifel' hadden, een zekere handigheid van de drager vragen en modernere vormen in de mode raakten. De foto van Nierman bij zijn 40-jarig priesterjubileum toont dat hij deze handigheid goed onder de knie had. Van de hele set heeft zijn eigen kazuifel de vernieuwende stormen van de tijd overleefd. Op de voor- en achterzijde is een gaffelkruis aangebracht. Op de banen van het brokaat zijn symbolen aangebracht met betrekking op de drager en het bisdom. Op de voorkant is het wapen van de bisschop weergegeven en verwijst de H. Petrus naar zijn doopnaam. Op de achterzijde staat het wapen van de stad Groningen geborduurd en de naam van de H. Bonifatius. Op de schouders staan de monogrammen van de H. Ludgerus en de H. Willibrordus. Naast dit kazuifel zijn bijpassende gewaden voor de diaken (dalmatiek) en de subdiaken (tuniek) bewaard gebleven.

Door de versiering is het kazuifel van Nierman een bijzonder voorbeeld uit het vroegere oeuvre van Van der Laan. Waarschijnlijk is het driestel van Nierman ontstaan in samenwerking met zuster Christine van der Meer de Walcheren OSB. Zij was slotzuster van de O.L.Vrouwe Abdij in Oosterhout en werkte daar in het atelier. Samen met haar ontwierp Van der Laan vele paramenten. Het driestel maakt deel uit van de verzameling kerkelijke gewaden van de St. Jozefkathedraal in Groningen. Daar bevinden zich ook recente ontwerpen van Dom Hans van der Laan.

Pastoor Victor Maagd
*Lid Diocesane Commissie voor Kerkinrichting en
Kerkelijk Kunstbezit*

Foto's: Renée Luchtigheid, 2005,
in dienst van de SKKN.

U KUNT HELPEN: VUL DE GIRO IN want:

**Een bordje eten iedere dag
is voor heel veel kinderen
niet vanzelfsprekend!**

**Banknummer
NL78 INGB 0005733838**

t.n.v. Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen

**Voor 3 euro per maand
REDT U een arm kind!
Doen?**

JA, ik word donateur en:

☐ Ik machtig de Stichting Missiewerk M.A.W. tot wederopzegging om van mijn rekening af te schrijven het hieronder vermelde bedrag (doorhalen wat niet gewenst is).
1x eenmalig / 1x per maand / 1x per kwartaal / 1x per jaar

Rekeningnr: NL..... Bedrag:.....

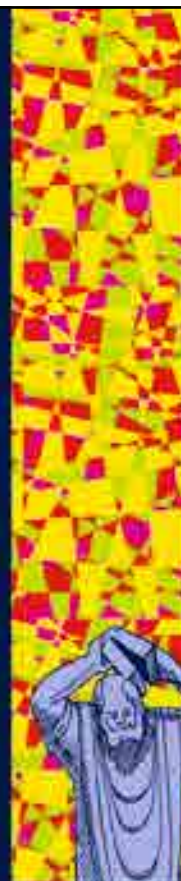
Naam:

Adres:

Plaats:

Handtekening:

s.v.p. inzenden naar: Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen

**Bisdom
Groningen
Leeuwarden**

U kunt de verschillende fondsen (bijv. Fonds Diaconie, Fonds Kerkopbouw, Fonds Kadervorming) en activiteiten van het bisdom Groningen-Leeuwarden steunen door middel van een gift of via een periodieke bijdrage.

Deze (periodieke) giften zijn - onder voorwaarden - aftrekbaar van de belastingen.
Het bisdom Groningen - Leeuwarden is namelijk aangemerkt als ANBI. Zeer de moeite waard, voor u en voor het bisdom!

Voor meer informatie neem contact op met het econoom van het bisdom.

Wilt u direct eenvoudig en veilig doneren?
Gebruik onderstaande QR-code.

**Gij hebt uw hand
op mij gelegd.**

(Psalm 139:5)

**Denk je erover om priester
te worden?**

Ontdek het op willibrordseminarie.nl
of kom eens langs!

Hoogeweg 65, Heiloo T 072 505 1288

Stefan Doss
seminarist

**Grootseminarie
St. Willibrord**
Bisdom Haarlem-
Amsterdam

Wilt u de priesteropleiding steunen?

NL64 INGB 000 000 5464 t.n.v. Het Grootseminarie

Magazines en boeken. Dat kunnen we als geen ander.

Hoe? Zie onze vernieuwde website.

VELDHUIS MEDIA
Daar krijg je kleur van!

Kanaaldijk OZ 3
8102 HL Raalte
0572 - 34 97 00

info@veldhuis.nl
www.veldhuis.nl